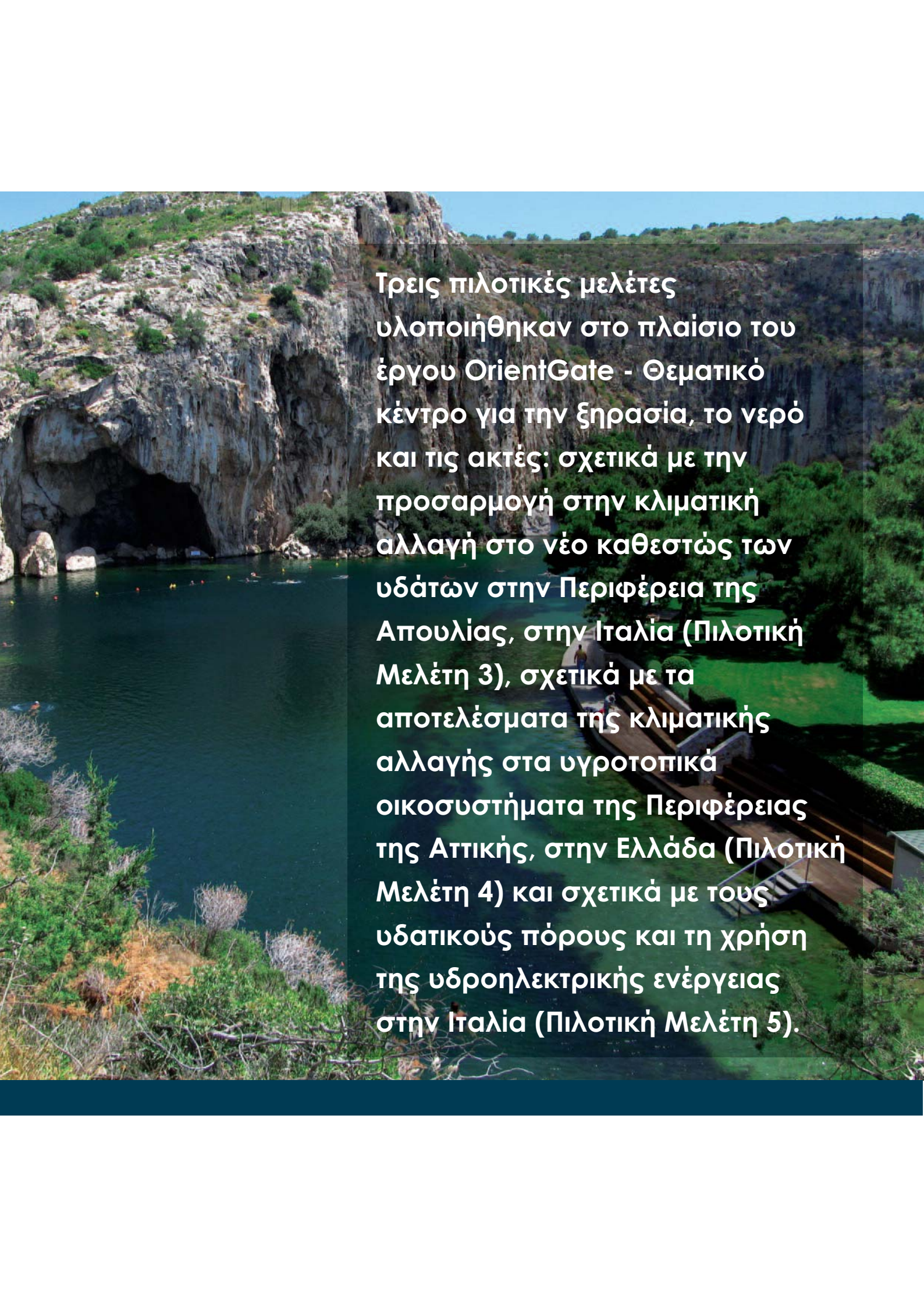

Διατήρηση και προσαρμογή
των υγροτόπων της
Περιφέρειας Αττικής στην
κλιματική αλλαγή

Τρεις πιλοτικές μελέτες υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του έργου OrientGate - Θεματικό κέντρο για την ξηρασία, το νερό και τις ακτές: σχετικά με την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή στο νέο καθεστώς των υδάτων στην Περιφέρεια της Απουλίας, στην Ιταλία (Πιλοτική Μελέτη 3), σχετικά με τα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής στα υδροτοπικά οικοσυστήματα της Περιφέρειας της Αττικής, στην Ελλάδα (Πιλοτική Μελέτη 4) και σχετικά με τους υδατικούς πόρους και τη χρήση της υδροηλεκτρικής ενέργειας στην Ιταλία (Πιλοτική Μελέτη 5).

Συνέργεια δυνάμεων

Η Περιφέρεια Αττικής, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της να εξειδικεύει τις κατευθυντήριες γραμμές περιβαλλοντικής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο, εστίασε στην προστασία των υδροτοπικών οικοσυστημάτων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η Περιφέρεια Αττικής, μέσω της 5/σης Περιβάλλοντος, σε συνεργασία με το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υδροτόπων του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, εκτίμησαν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των ανθρωπογενών παρεμβάσεων και εκπόνησαν κείμενο στρατηγικής για τους υδροτόπους της Αττικής. Η συνεργασία αυτή διευρύνθηκε περαιτέρω με κεντρικές, περιφερειακές και τοπικές υπηρεσίες, άλλες αρχές, ερευνητικούς φορείς, περιβαλλοντικές οργανώσεις και ενδιαφερόμενους πολίτες, οι οποίοι ενεργοποιήθηκαν με συνεντεύξεις, ενημερωτικές συναντήσεις, ημερίδες και σεμινάρια κατάρτισης. Έγινε ανταλλαγή εμπειριών, καταγράφηκαν αδυναμίες και καλές ή κακές πρακτικές στη διαχείριση και προστασία του υδροτοπικού πλούτου της Αττικής, προωθήθηκε η αξία διατήρησης των υδροτόπων και η ανάγκη προσαρμογής στην αλλαγή του κλίματος.

Οι υγράτοποι της Αττικής

Η Περιφέρεια της Αττικής καλείται να συνδυάσει τις ανάγκες που προκύπτουν από την υπερσυγκέντρωση ανθρώπινου πληθυσμού και συχνά ανταγωνιστικών χρήσεων γης, με την ορθή και αειφόρο διαχείριση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στη χωρική της αρμοδιότητα. Σημαντικό στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής αποτελούν οι υγράτοποι, όχι μόνο ως οικοσυστήματα για τη διατήρηση διαφόρων ειδών αλλά και ως μέρος των υδατικών συστημάτων της περιοχής ή τόπους αναψυχής ή ακόμα και ανάπτυξης δραστηριοτήτων, που η πολιτεία θα πρέπει να διαχειριστεί και να προστατεύσει. Συγκεκριμένα, στην Αττική έχουν καταγραφεί περισσότεροι από 80 υγράτοποι: οι λίμνες Μαραθώνα, Κουμουνδούρου, Βουλιαγμένης, οι παράκτιοι υγράτοποι Σκάλας Ωρωπού, Σχινιά, Βραυρώνας, Μπρεξίζας, Λαυρίου, Λούτσας, Βουρκαρίου Μεγάρων, Ψάθας, ο Ασωπός, ο Κηφισός, τα ρέματα της Πικροδάφνης και της Ραφήνας, η Αλυκή της Αναβύσσου, είναι μερικοί από τους υγράτοπους της Αττικής.

Όπως σε όλη τη Μεσόγειο, έτσι και στην Περιφέρεια Αττικής, τα τελευταία σαράντα χρόνια έχουν παρατηρηθεί αλλαγές στις χρήσεις γης πέριξ των υδροτόπων και υποβάθμιση των πόρων τους (π.χ. υπεράντληση των υδάτων, ρύπανση από υγρά και στερεά απόβλητα και από συνθετικές χημικές ουσίες, καταπατήσεις και καταστροφές φυσικής βλάστησης). Η πίεση από την κλιματική αλλαγή αναμένεται να δράσει σε συνέργεια με τις ανθρωπογενείς πιέσεις. Από τα υδροτοπικά συστήματα, πολλά εφήμερα αναμένεται να εξαφανιστούν και πολλά μόνιμα να συρρικνωθούν.

Δεδομένα και ευρήματα

Στο επίκεντρο πιλοτικής μελέτης που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου Orientgate βρίσκεται η πρόβλεψη της συχνότητας και της έντασης μελλοντικών επεισοδίων ξηρασίας στην Περιφέρεια Αττικής, η εκτίμηση της τρωτότητας των υδροτόπων και της ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων να λάβουν μέτρα, ώστε οι υγράτοποι της Αττικής να διατηρήσουν την ικανότητα προσαρμογής τους στις μελλοντικές κλιματικές συνθήκες.

Με βάση τις μελλοντικές κλιματικές προβλέψεις, η Αττική θα μεταβεί από την κατάσταση της χαμηλής σε αυτή της μέτριας τρωτότητας στην ξηρασία, έως το 2100. Τα επεισόδια ξηρασίας αναμένεται να είναι παρατεταμένα και συχνότερα από το παρελθόν.

Σε συνέργεια με την ξηρασία επιδρούν στους υγράτοπους οι ανθρώπινες παρεμβάσεις, οι οποίες καθορίζουν τον βαθμό ευαισθησίας των υδροτόπων. Διαπιστώνονται έλλειψη επαρκούς νομικής προστασίας, συρρίκνωση της έκτασης των υδροτόπων σε ποσοστά έως και 50% κατά τα τελευταία 40 έτη και υποβάθμιση των αξιών τους, όπως στήριξη βιοποικιλότητας.

Στο επίκεντρο πιλοτικής μελέτης που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου Orientgate βρίσκεται η πρόβλεψη της συχνότητας και της έντασης μελλοντικών επεισοδίων ξηρασίας στην Περιφέρεια Αττικής, η εκτίμηση της τρωτότητας των υδροτόπων και της ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων να λάβουν μέτρα, ώστε οι υγράτοποι της Αττικής να διατηρήσουν την ικανότητα προσαρμογής τους στις μελλοντικές κλιματικές συνθήκες.

Με βάση τις μελλοντικές κλιματικές προβλέψεις, η Αττική θα μεταβεί από την κατάσταση της χαμηλής σε αυτή της μέτριας τρωτότητας στην ξηρασία, έως το 2100. Τα επεισόδια ξηρασίας αναμένεται να είναι παρατεταμένα και συχνότερα από το παρελθόν.

Σε συνέργεια με την ξηρασία επιδρούν στους υγροτόπους οι ανθρώπινες παρεμβάσεις, οι οποίες καθορίζουν τον βαθμό ευαισθησίας των υγροτόπων. Διαπιστώνονται έλλειψη επαρκούς νομικής προστασίας, συρρίκνωση της έκτασης των υγροτόπων σε ποσοστά έως και 50% κατά τα τελευταία 40 έτη και υποβάθμιση των αξιών τους, όπως στήριξη βιοποικιλότητας, Αττικής χαρακτηρίζονται ως πολύ ευαίσθητοι σε περαιτέρω υποβάθμιση.

Συγχρόνως, διαπιστώνεται μέτρια ικανότητα προσαρμογής των φορέων που εμπλέκονται στη διατήρηση των υγροτόπων. Ειδικότερα, εντοπίζονται ανεπαρκής γνώση των υγροτοπικών οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών τους, έλλειψη εμπειρίας στη χρήση και ερμηνεία κλιματικών παραμέτρων, χαμηλός βαθμός δικτύωσης και ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών, μέτρια επιχειρησιακή ικανότητα αρμόδιων φορέων και διαθεσιμότητα πόρων για την εφαρμογή μέτρων προσαρμογής. Ταυτοχρόνως, ωστόσο, στην κοινωνία διαμορφώνεται υψηλό επίπεδο κατανόησης του ρόλου των υγροτόπων στην ποιότητα ζωής.

Ενόψει αυτού, καθοριστική για τη διατήρηση των υγροτόπων και την προσαρμογή τους στην κλιματική αλλαγή θα είναι η βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής των εμπλεκόμενων φορέων από μέτρια σε υψηλή αλλά και η άρση ή ο μετριασμός των ανθρωπογενών πιέσεων, ανάγκες που θέτουν το πλαίσιο μελλοντικής δράσης της Περιφέρειας Αττικής.

Μετριασμός επιπτώσεων

Οι υγρότοποι είναι οικοσυστήματα εξαιρετικής σημασίας διότι μειώνουν τις καταστροφικές επιπτώσεις των πλημμυρών, η βλάστησή τους σταθεροποιεί τις ακτές, μειώνοντας την επίδραση των κυμάτων και των ρευμάτων, βελτιώνουν την ποιότητα του νερού συγκρατώντας τα ιζήματα, τις θρεπτικές και τις τοξικές ουσίες και επιτρέπουν την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων.

Οι υγρότοποι της Αττικής αποτελούν πλέον «νησίδες βιοποικιλότητας» εντός ενός ευρύτερα υποβαθμισμένου περιβάλλοντος και προσφέρουν τη δυνατότητα επαφής των κατοίκων του λεκανοπεδίου με τη φύση, χωροθετημένη πολύ κοντά στον τόπο κατοικίας τους. Προς την κατεύθυνση διατήρησης των υγροτόπων της Αττικής καθίσταται αναγκαία η υιοθέτηση Στρατηγικής. Συστατικά στοιχεία αυτής αποτελούν η αειφορική διαχείριση και αποκατάστασή τους, η διασύνδεσή τους σε ένα «πράσινο τόξο», η αποτίμηση των υπηρεσιών που παρέχουν από κοινωνική και οικονομική σκοπιά, η ευαισθητοποίηση και περιβαλλοντική εκπαίδευση σε θέματα βιοποικιλότητας και κλιματικής αλλαγής, παράλληλα με τη συμμετοχή και ενεργοποίηση των πολιτών. Η υιοθέτηση και η εφαρμογή της στρατηγικής αναμένεται να μετριάσει τις επιπτώσεις στους υγροτόπους από τη συνέργεια των ανθρωπογενών παρεμβάσεων και της αλλαγής του κλίματος.

Προσανατολισμός στην πράξη

Η «Στρατηγική για τους Υγροτόπους της Αττικής» είναι το αποτέλεσμα της ενσωμάτωσης της κλιματικής γνώσης στην πολιτική και στο σχεδιασμό. Διαμορφώθηκε βάσει των επιστημονικών ευρημάτων, για την αλλαγή του κλίματος και για την κατάσταση των υγροτόπων της επικράτειάς της, τα οποία παρήχθησαν από ερευνητικούς φορείς – εταίρους του διακρατικού έργου OrientGate. Η έρευνα περιελάμβανε συλλογή και επεξεργασία γεωχωρικών δεδομένων και δεδομένων για κλιματικές παραμέτρους και υγροτοπικά γνωρίσματα, καθώς και πληροφορίες από επιχειρησιακά προγράμματα και δράσεις, σε εξέλιξη ή προγραμματισμένες, από διάφορους φορείς, ομάδες, οργανώσεις και ιδρύματα.

Πιο συγκεκριμένα, η Στρατηγική λαμβάνει υπόψη και ενσωματώνει προτάσεις κειμένων στρατηγικής και προγραμματισμού, όπως η Εθνική στρατηγική και το Πρόγραμμα δράσης για τη βιοποικιλότητα, το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας/Αττικής 2021, το Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών απορροής ποταμών Υδάτων- Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής και τα Επιχειρησιακά Σχέδια εμπλεκόμενων δήμων, της Περιφέρειας Αττικής. Περιλαμβάνει δράσεις και έργα όπως:

- Ενίσχυση της έρευνας για τη μελέτη του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων αυτού σε είδη, οικοτόπους και λειτουργίες οικοσυστημάτων.
- Ανάπτυξη συστημάτων πρόγνωσης και έγκαιρης προειδοποίησης για πλημμύρες.
- Καταγραφή, οριοθέτηση και θεσμική κατοχύρωση των υγροτόπων της Αττικής.
- Διαμόρφωση ενός συνεκτικού δικτύου υγροτοπικών περιοχών – νησίδων βιοποικιλότητας, και ως στοιχείων πράσινης υποδομής.
- Αυστηρή εφαρμογή μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης της βιομηχανικής ρύπανσης (θέματα εγκατάστασης, λειτουργίας, αντιρρυπαντικής τεχνολογίας και αποκατάστασης περιβάλλοντος).
- Έργα προώθησης της αποδοτικής και αειφόρου χρήσης νερού.
- Ρυθμίσεις για τη συμβατότητα της διατήρησης των υγροτόπων με την αστική επέκταση στο πλαίσιο προώθησης της συνεκτικής και μη ρυπαίνουσας πόλης.
- Ενίσχυση και αξιοποίηση των κέντρων πληροφόρησης και ενημέρωσης των προστατευόμενων περιοχών για την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα προστασίας των υγροτόπων.
- Προστασία και αποκατάσταση μνημείων και τοπιών υδατικού ενδιαφέροντος (π.χ. Πηγές αρχαίου ποταμού Ερασίνου και Μακαρία πηγή Σχινιά).
- Ενίσχυση και τεχνική υποστήριξη μηχανισμών επιθεωρήσεων και περιβαλλοντικού ελέγχου.
- Δράσεις δικτύωσης και ανταλλαγής επιτυχημένων παραδειγμάτων και κατάρτιση για στελέχη των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Ανάπτυξη και διάχυση πολιτικών περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και αειφορίας στις επιχειρήσεις και προώθηση δράσεων, πρακτικών και διαδικασιών διατήρησης και ενίσχυσης της βιοποικιλότητας στα πλαίσια αυτών και
- Ενθάρρυνση δραστηριοτήτων με σημαντικές ευεργετικές συνέπειες στη βιοποικιλότητα και αποφυγή εκείνων με αρνητικές συνέπειες κατά τον σχεδιασμό και την εξέταση επενδυτικών σχεδίων από τις επιχειρήσεις.

orientgate www.orientgateproject.org

Στοιχεία επικοινωνίας

Επικεφαλής εταίρος, συντονιστής του έργου

Antonio Navarra

Euro-Mediterranean Centre on Climate Change (CMCC) • Via Augusto Imperatore 16 • 73100 Lecce, Italy • Email: antonio.navarra@cmcc.it • www.cmcc.it

Giulia Galluccio

Euro-Mediterranean Centre on Climate Change (CMCC) • Corso Magenta 63 • 20123 Milan • Italy
Tel.: (39-02) 520 36988 • Email: giulia.galluccio@cmcc.it • www.cmcc.it

Συντονιστής Πιλοτικής Μελέτης 4

Αργυρώ Παρασκευοπούλου

Περιφέρεια Αττικής • Ελλάδα • Λεωφόρος Συγγρού 15-17 • Αθήνα • 11741 • Greece • Τηλ.: (30-213) 2101107 • Email: argyro.paraskevopoulou@patt.gov.gr • www.Patt.gov.gr

Ερευνητικός Φορέας - Εταίρος Πιλοτικής Μελέτης 4

Δρ. Ελένη Φυτώκα

Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υδροτόπων (EKBY) • Ελλάδα • 114ο χλμ Θεσσαλονίκης - Μηχανιώνας • 57001 Θέρμη • Θεσσαλονίκη, Ελλάδα • Τηλ.: (30-231) 0473432 • Email: helenf@ekby.gr

